

## **MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY USULLARI**

**Sh.Sh.Fozilov**

“Ta’lim sohasida ovqatlantirishni tashkil etish va nazorat qilish markazi” davlat muassasasi, inson resurslarini rivojlantirish bo‘yicha bosh mutaxassisi.

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotini boshqarishning mazmuni, rahbar shaxsiga qo‘yiladigan talablar, boshqaruv madaniyati hamda rahbarning axloqiy va pedagogik kompetentligini shakllantirishning zamonaviy usullari tahlil haqida fikr yuritilgan.

**Kalit so‘zlar:** Maktabgacha ta’lim, zamonaviy usullar, boshqaruv, rahbarlik, boshqaruv madaniyati, menejment, axloqiy tamoyillar, pedagogik yondashuv, jamoa, samaradorlik.

**Аннотация:** В статье рассматриваются содержание управления дошкольной образовательной организацией, требования к руководителю, культура управления, анализ современных методов формирования нравственно-педагогической компетентности руководителя.

**Ключевые слова:** Дошкольное образование, современные методы, управление, лидерство, культура управления, менеджмент, этические принципы, педагогический подход, команда, эффективность.

**Abstract:** The article examines the content of management of a preschool educational organization, requirements for a leader, management culture, and analysis of modern methods of developing moral and pedagogical competence of a leader.

**Key words:** Preschool education, modern methods, management, leadership, management culture, management, ethical principles, pedagogical approach, team, efficiency.

Maktabgacha ta’lim sohasi uzluksiz ta’lim tizimining birlamchi bo‘g‘ini hisoblanib, u har tomonlama sog‘lom va barkamol bola shaxsini tarbiyalash va maktabga tayyorlashda g‘oyat muhim ahamiyat kasb etadi. Mustaqillik yillarida respublikada ta’lim-tarbiya tizimi va barkamol avlodni tarbiyalash davlat siyosatining asosiy ustuvor yo‘nalishlari darajasiga ko‘tarildi. Biroq o‘tkazilgan tahlillar maktabgacha ta’lim sohasida olib borilayotgan ishlarning samarasi va natijasi yetarli darajada emasligini ko‘rsatmoqda. Xorijiy davlatlar ilg‘or tajribasining tahlili zamonaviy maktabgacha ta’lim tashkilotlarida maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish uchun sharoitlarni

yaratishga yoʻnaltirilganligi bilan tavsiflanib, bolaning ijobiy ijtimoiylashuvi imkoniyatlarini namoyon qilish, uning har tomonlama shaxsga oid maʼnaviy-axloqiy va ongli rivojlanishi, maktabgacha yoshga oid tegishli faoliyat turlari asosida tashabbuskorligi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, muloqot doirasida katta yoshdagilar va tengdoshlari bilan hamkorlik qilish imkoniyatlarini ochishga qaratilgan. Uzluksiz taʼlim tizimining muhim boʻgʻini boʻlgan maktabgacha taʼlim tizimini yanada takomillashtirish, samarali davlat boshqaruvi tizimini yaratish, maktabgacha taʼlim tashkilotlari davlat va nodavlat tarmogʻini kengaytirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, ularni malakali pedagog kadrlar bilan taʼminlash, maktabgacha taʼlim tashkilotlariga bolalarni qamrab olishni keskin oshirish, taʼlim-tarbiya jarayonlariga zamonaviy taʼlim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish orqali bolalarni har tomonlama intellektual, maʼnaviy-estetik, jismoniy rivojlantirish hamda ularni maktabga tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash maqsadida bir qator ishlar amalga oshirilmoqda.

«Rahbarlik qilish» degan soʻzga lugʻatlarda boshqarish, maslahat berish, kuzatish, yoʻnaltirish, koʻrsatma berish degan turli izohlar berilgan. Hozirgi davrda rahbarlarga qoyiladigan talablar juda koʻp. Jumladan, maʼnaviy yetuklik, intizom va mehnatga boʻlgan munosabati, bilim darajasi, tashkilotchilik qobiliyati, boshqarish samaradorligini taʼminlay olishi va boshqalardan iborat. Savol tugʻiladiki, rahbarda qanday ijobiy xislatlar mujassamlashgan boʻlishi kerak. Rahbarning ijobiy xislatlarini belgilovchi mezonlar: dovyuraklik, yaxshi niyatlilik, sogʻlom shubhalilik, kamtarinlik, samimiy xushmuomalalik, rahmdillik, qanoatliliklardan iborat desa toʻgʻri boʻladi. Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni, taʼkidlash kerakki, rahbar oʻz huquq va vakolatidan umumdavlat manfaatlarini jamoa va xodimlarning shaxsiy manfaatlarini bilan uygʻun olib borishda mohirona foydalanishi zarur. Rahbar vazmin, har qanday vaziyatda ham oʻzini tuta biladigan, odobli va xushmuomala boʻlishi zarur. Rahbarning faoliyati koʻp jihatdan pedagogik faoliyatdan iborat boʻlishi lozim. Chunki, rahbar bajaruvchilarga qatʼiyat bilan oʻz gʻoyasini oʻtkazadi va ularni amalga oshirishni oʻrgatadi. Har bir rahbar psixologik bilimlar bilan bir qator yordamida u xodimlarga ularni tarbiyalash va mukammallashtirishlariga taʼsir etuvchi shakl hamda usullarning yanada samaraliligini topish mumkin.

Rahbar xodimga tarbiyaviy taʼsir koʻrsatar ekan G. Salening quyidagi soʻzlarini yodda tutishi foydadan holi emas: «Shuni unutmangki, hamma uchun mos andoza yoʻq. Biz, hammamiz - turli toifadamiz va muammolarimiz ham turlicha». Mehnat jamoasi shaxs kamolga yetishadigan asosiy ijtimoiy muhitlardan (oila va maktab bilan bir qatorda) biridir. Shaxsning shakllanishi va kamolga yetishish jarayoni oila - maktab

- mehnat jamoasi tizimida amalga oshadi, bu unsurlar orasida shaxsiy xislat ishbilanmonlik sifatlari ijtimoiy shakllanishi jarayonining vorisligi va uzluksizligini ta'minlovchi jips aloqa bo'lishi kerak. Mehnat jamoasi rahbari zimmasiga salmoqli ruhiy-pedagogik og'irlik tushadi. U jamoa bilan yosh inson oila va maktabda olgan ko'nikma va malakalarini mustahkamlashi, uning avvalgi shakllanish jarayonida orttirgan salbiy xislatlarini bartaraf etishi yoki yo'qotishi lozim. Har qanday rahbarga psixologik bilimlar bilan bir qatorda muayyan pedagogik bilim ham zarur. Shularga tayanib, u ularni tarbiyalash va o'z malakalarini oshirish borasida xodimga ta'sir etishning yanada samaraliroq shakl va usullarini topishi mumkin. Tarbiyaviy ta'sir aniq yo'naltirilgan bo'lishi va tegishli «texnologik tamoyillar»ga asoslanishi lozim. Shaxsning kasb egasi bo'lishi va tarbiyasiga mehnat jamoasi sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Insonlar qanchalik tajribali va bilimdon bo'lsalar ularni odob masalalari shunchalik qiziqтира boshlaydi. Xodimlarning axloqiy yuksakligi zamonaviy rahbarning boshqaruv faoliyatining muhim sifati ko'rsatkichi hisoblanadi. Bunga erishish uchun, avvalo, rahbarning ijtimoiy-odobiy tayyorgarligi (nazariy va amaliy) zarur. Ana shu maqsadda boshqaruv odobi tuziladi. Uning mohiyati ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarishning barcha ishtirokchilarining xulq-atvori tamoyil va meyorlarini asoslashdadir, xizmat huquq va majburiyatiga kasb burchi sifatida munosabatda bo'lish zarurligidadir. Boshqaruv odobi ma'muriy va xo'jalik faoliyatini sifatli ado etishga yo'naltirilgan nazariy-amaliy etika bilimlari va amaliy tavsiyalar tizimidan iboratdir. Ijtimoiy adolat, shaxs erkinligi, kasbiy pokizalik, mas'uliyatni xis etish, tabiatni asrab-avaylash uning asosiy tamoyillari hisoblanadi. Boshqaruv odobida axloqiy tavsifdagi, shaxs xulq-atvorini o'rganish bilan bog'liq meyoriy hujjatlar, boshqaruv faoliyatiga bo'lgan axloqiy talablar, ishga aloqador etika qoidalari ishlanmalari va menejerning xizmatdan tashqari xulqi, muomala odobi bo'yicha maslahatlar to'plamlari muhim o'rin egallaydi. Quyidagilar menejerning asosiy axloqiy qoidalari hisoblanadi: - odamlarga keng ko'lamda o'z foydaliligini namoyon etish uchun hokimiyatga intilishi; - boshqaruv faoliyatida qatnashish uchun xodimlarni faol jalb etish; -foydali tanqidni samimiy qabul qilishi va jamoat fikrini hurmatlash; - bo'ysunuvchilarga ishongan holda munosabatga moyillik, ularni o'z hamfikrlari deb bilish.

Maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish samaradorligi, eng avvalo, rahbarning kasbiy salohiyati, ma'naviy yetukligi va boshqaruv odobiga bog'liqdir. Rahbar o'z faoliyatida insoniy qadriyatlar, ijtimoiy adolat, mas'uliyat va halollik tamoyillariga tayangan holda jamoani boshqarishi lozim. U pedagogik va psixologik bilimlarga ega bo'lishi, xodimlar bilan o'zaro hurmat va ishonch asosida munosabat o'rnatishi zarur.

Shuningdek, boshqaruv jarayonida milliy va xorijiy ilgʻor tajribalarni uygʻunlashtirish, zamonaviy menejment tamoyillarini tatbiq etish orqali maktabgacha taʼlim tizimini yanada takomillashtirishga erishish mumkin.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. **Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining qarori** “Maktabgacha taʼlim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida”. — *PQ-4312-son qaror*, 2019-yil 8-may.
2. Abdullayeva, N. **“Taʼlim menejmenti.”** — Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2021.
3. Xodjayev, M. **“Maktabgacha taʼlim tashkilotini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari.”** — Toshkent: “Iqtisod va taʼlim”, 2022.
4. Shodiyeva, D. **“Rahbarlik madaniyati va boshqaruv etikasining pedagogik asoslari.”** — Samarqand: “Zarafshon” nashriyoti, 2020.
5. Fayzullayeva, S. **“Maktabgacha taʼlim tizimida menejmentning zamonaviy usullari.”** — *Taʼlim va innovatsiyalar jurnali*, №3, 2023.son.